

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

طرح دوره

نام درس: ارزشیابی برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی (پیشرفته)	کد درس: ۱۳
دانشکده/مرکز: مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی	گروه آموزشی: آموزش پزشکی
تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری + ۱ واحد عملی)	پیش‌نیاز: ندارد
مجموع ساعات: ۵۱ ساعت (۱۷ ساعت نظری + ۳۴ ساعت عملی)	الگوی جلسات: ۱۷ جلسه، هر جلسه ۲ ساعت
نام مسئول درس: دکتر آرش نجیمی	روز و ساعت برگزاری: دوشنبه ساعت ۸-۱۰

شرح درس

این درس با تمرکز بر ارزشیابی برنامه‌های آموزشی در علوم پزشکی، فراگیر را از مفاهیم و تمایزهای بنیادی ارزشیابی تا انتخاب رویکرد، طراحی طرح ارزشیابی، گردآوری و تفسیر شواهد، گزارش‌دهی و استفاده از نتایج هدایت می‌کند. ساختار درس مسئله‌محور و پروژه‌محور است و هر دانشجو/گروه یک برنامه آموزشی واقعی یا قابل اجرا را انتخاب کرده و طی ترم، اجزای یک طرح ارزشیابی کامل را مرحله‌به‌مرحله طراحی، نقد، اجرا یا شبیه‌سازی و گزارش می‌کند. محور علمی جلسات، کتاب **Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines** اثر Fitzpatrick و همکاران است.

هدف کلی درس

توانمندسازی فراگیران برای تحلیل نقادانه رویکردها و مدل‌های ارزشیابی و طراحی، مدیریت، اجرا، گزارش و نقد یک ارزشیابی معتبر، کاربردی، اخلاق‌مدار و متناسب با برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی.

اهداف یادگیری

- مفاهیم پایه، اهداف، انواع و تمایز ارزشیابی برنامه با پژوهش را توضیح دهد.
- ذی‌نفعان، زمینه، منطق و حدود یک برنامه آموزشی را برای ارزشیابی تحلیل کند.
- رویکردهای قضاوت‌محور، برنامه‌محور، تصمیم‌محور و مشارکت‌محور را مقایسه و متناسب با مسئله انتخاب کند.
- سؤالات ارزشیابی، معیارها و استانداردهای قضاوت را تدوین و اولویت‌بندی کند.
- طرح ارزشیابی شامل طراحی مطالعه، نمونه‌گیری، منابع داده و روش‌های کمی، کیفی و آمیخته را تدوین کند.
- مسائل سیاسی، فرهنگی، اخلاقی، تعارض منافع و سوگیری را در ارزشیابی مدیریت کند.

- داده‌های ارزشیابی را تحلیل و تفسیر کرده و از آن‌ها برای قضاوت درباره شایستگی/ارزش برنامه استفاده کند.
- گزارش ارزشیابی را متناسب با مخاطبان تدوین و راهبردهای افزایش استفاده از یافته‌ها را طراحی کند.
- کیفیت یک ارزشیابی را با اتکا به استانداردهای حرفه‌ای و اصول فراارزشیابی نقد کند.
- یک پروژه ارزشیابی برنامه آموزشی علوم پزشکی را از مرحله درخواست تا گزارش نهایی طراحی و ارائه کند.

منابع اصلی درس

- Fitzpatrick JL, Sanders JR, Worthen BR, Wingate LA. Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines. ۵th ed. Pearson; ۲۰۲۳ (منبع محوری جلسات)
- Fitzpatrick JL, Sanders JR, Worthen BR. Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines. ۴th ed. Pearson; ۲۰۱۱/۲۰۱۲ (برای تطبیق با نسخه‌های در دسترس)
- The Program Evaluation Standards: A Guide for Evaluators and Evaluation Users. Joint Committee on Standards for Educational Evaluation. Latest edition
- مقالات منتخب و مطالعات موردی ارزشیابی برنامه در آموزش پزشکی، متناسب با موضوع هر جلسه.

روش تدریس و یادگیری

- روش‌ها شامل سخنرانی تعاملی کوتاه،
- بحث موردی،
- نقد مقاله و گزارش ارزشیابی،
- کار گروهی، **peer review**
- ارائه دانشجو و توسعه تدریجی پروژه نهایی

وظایف فراگیران

- پیش مطالعه فصل/بخش تعیین شده از منبع محوری پیش از هر جلسه.
- مشارکت فعال در بحث‌ها، تمرین‌ها و نقدهای کلاسی.
- انتخاب یک برنامه آموزشی واقعی یا نمونه در ابتدای ترم و تکمیل تدریجی پرونده ارزشیابی آن.
- تحویل تکالیف مرحله‌ای شامل تحلیل زمینه، نقشه ذی‌نفعان، سؤالات، ماتریس ارزشیابی، ابزار/روش گردآوری داده و برنامه گزارش‌دهی.
- ارائه و دفاع از پروژه نهایی ارزشیابی و اصلاح آن بر اساس بازخورد.

ردیف	فعالیت	نمره از ۲۰
۱	مشارکت فعال، پیش مطالعه و فعالیت های کلاسی	۲
۲	تکالیف مرحله ای و نقد یک گزارش/مقاله ارزشیابی	۴
۳	پروژه نهایی: طراحی و ارائه طرح ارزشیابی برنامه	۴
۴	آزمون کتبی پایان ترم (سناریو، حل مسئله و نقد)	۱۰
	جمع	۲۰

پروژه نهایی درس

طراحی یک طرح ارزشیابی کامل برای یک برنامه آموزشی در علوم پزشکی شامل: توصیف برنامه و منطق آن، تحلیل زمینه و ذی نفعان، هدف و نوع ارزشیابی، انتخاب و توجیه رویکرد/مدل، سؤالات و معیارهای قضاوت، ماتریس ارزشیابی، طراحی و نمونه گیری، منابع و روش های گردآوری داده، برنامه تحلیل و تفسیر، ملاحظات اخلاقی و فرهنگی، برنامه مدیریت، زمان بندی و منابع، شیوه گزارش دهی و استفاده از نتایج، و برنامه فراارزشیابی.

جدول زمان‌بندی و محتوای جلسات

جلسه	عنوان	محتوای نظری	منبع محوری
۱	مبانی ارزشیابی برنامه	تعریف ارزشیابی؛ تفاوت ارزشیابی و پژوهش؛ هدف‌ها و کاربردها؛ ارزشیابی تکوینی/پایانی، نیازسنجی، فرایند و پیامد	فصل ۱
۲	حرفه ارزشیابی و استانداردهای حرفه‌ای	سیر تحول ارزشیابی؛ نقش ارزیاب؛ اصول و شایستگی‌های حرفه‌ای؛ کیفیت ارزشیابی	فصل‌های ۲ و ۳
۳	مسائل سیاسی، اخلاقی و فرهنگی	زمینه سیاسی؛ ارتباطات؛ اخلاق؛ تعارض منافع؛ سوگیری؛ فرهنگ و عدالت در ارزشیابی	فصل ۱۰ / مباحث متناظر نسخه ۴
۴	نقشه رویکردهای ارزشیابی	چرایی تعدد رویکردها؛ مبانی و طبقه‌بندی رویکردهای ارزشیابی	فصل ۴
۵	رویکردهای هدف محور	ارزیابی مبتنی بر خبرگی، اعتباربخشی، review و رویکرد مصرف‌کننده	فصل ۵
۶	رویکردهای برنامه‌محور	هدف‌محور؛ مدل منطقی؛ نظریه برنامه؛ theory-based goal-free evaluation؛ evaluation	فصل ۶
۷	رویکردهای تصمیم‌محور	ارزشیابی برای تصمیم‌گیری؛ CIPP و رویکردهای مرتبط؛ نقاط قوت و محدودیت‌ها	فصل ۷
۸	رویکردهای مشارکت‌محور	ارزشیابی مشارکتی، پاسخگو و ذی‌نفع‌محور؛ نقش مشارکت در استفاده از یافته‌ها	فصل ۸
۹	انتخاب و تلفیق رویکرد مناسب	مقایسه رویکردها؛ تناسب رویکرد با هدف، زمینه، ذی‌نفعان و منابع؛ استفاده التقاطی	فصل ۹
۱۰	شفاف‌سازی درخواست	دلایل آغاز ارزشیابی؛ مسئولیت‌ها؛ زمان نامناسب ارزشیابی؛ evaluability assessment؛ ارزیاب داخلی/خارجی	فصل ۱۱

		ارزشیابی و ارزیابی پذیری	
۱۱	شناسایی ذی نفعان؛ توصیف برنامه؛ مرزبندی؛ منابع و ظرفیت‌ها؛ تحلیل زمینه و ریسک	تعیین حدود و تحلیل زمینه	فصل ۱۲
۱۲	سؤالات، تولید و اولویت بندی سؤال؛ معیار و استاندارد؛ استاندارد مطلق/نسبی؛ انعطاف در پرسش‌ها	معیارها و استانداردهای قضاوت	فصل ۱۳
۱۳	evaluation plan؛ ماتریس ارزشیابی؛ منابع اطلاعات؛ مدیریت زمان، تیم و هزینه؛ توافق‌ها؛ فرارزشیابی	طراحی طرح و مدیریت ارزشیابی	فصل ۱۴
۱۴	طرح‌های توصیفی و علی؛ مطالعه موردی؛ مقطعی؛ سری زمانی؛ آزمایشی/نیمه آزمایشی؛ cost sampling mixed methods analysis	طراحی مطالعه، نمونه گیری و تحلیل هزینه	فصل ۱۵
۱۵	اسناد و رکوردها؛ مشاهده؛ پیمایش؛ مصاحبه؛ گروه کانونی؛ آزمون‌ها؛ کیفیت گردآوری داده	گردآوری داده‌های ارزشیابی	فصل ۱۶
۱۶	تحلیل کمی/کیفی در حد نیاز ارزشیابی؛ تفسیر؛ قضاوت؛ گزارش برای مخاطبان مختلف؛ پیام‌های منفی؛ افزایش استفاده	تحلیل، تفسیر، قضاوت و گزارش‌دهی	فصل‌های ۱۶ و ۱۷
۱۷	ارزشیابی استفاده از یافته‌ها؛ یادگیری سازمانی؛ آینده ارزشیابی؛ مرور استانداردها و فرارزشیابی	ارزشیابی مستمر، استفاده از نتایج و ارائه پروژه	فصل‌های ۱۷ و ۱۸

راہبرد ارزشیابی پایانی درس

آزمون کتبی ترجیحاً مبتنی بر سناریو و حل مسئله طراحی می‌شود و به جای تأکید بر بازخوانی تعاریف، توانایی انتخاب رویکرد، نقد طراحی، تشخیص خطاهای ارزشیابی، تدوین سؤال و معیار، انتخاب روش گردآوری داده و نقد گزارش ارزشیابی را می‌سنجد.

توضیح درباره منبع محوری

چینش جلسات بر اساس منطق کتاب Fitzpatrick و همکاران انجام شده است: ابتدا مبانی و حرفه ارزشیابی، سپس رویکردهای مختلف، بعد برنامه‌ریزی ارزشیابی و در نهایت اجرای ارزشیابی، تحلیل، گزارش‌دهی و استفاده از نتایج. در نسخه پنجم کتاب (۲۰۲۳) برخی فصل‌ها نسبت به نسخه چهارم بازآرایی شده‌اند؛ بنابراین در برنامه تدریس، عنوان موضوع ملاک اصلی تطبیق فصل است.